

Проблеми ефективності політичних управлінських еліт в умовах демократичного транзиту

Розглядаються істотні риси політичних трансформаційних еліт, критерії та фактори їх ефективності в умовах демократичного транзиту. Основна увага акцентується на факторах забезпечення ефективності політичної управлінської еліти України.

Ключові слова: політична еліта, трансформаційні еліти, трансформаційний потенціал еліт, бюрократично–номенклатурна еліта, олігархічна еліта, ліберально–демократична еліта, трансформаційні парадигми, індекс поступу перетворень, індекс демократичного розвитку, індекс трансформації.

Щоб зрозуміти причини успіхів або невдач на шляху посткомуністичної трансформації необхідно проаналізувати цивілізаційну якість еліт, критерії та фактори їх ефективності. Такий підхід дозволяє обґрунтувати думку, що тільки нові еліти, масштаб мислення яких значно випереджає інституційні межі та цінності старого суспільства, здатні проводити швидкі, системні, радикальні суспільні реформи. На сучасному етапі розвитку України відсутня демократична політична еліта, спроможна завершити її політичну трансформацію. Тому питання з'ясування сутності трансформаційних еліт, критеріїв та факторів їх ефективності залишається і надалі актуальними.

В проаналізованій літературі з даної проблематики, знайшли висвітлення питання, що стосуються суті, структури та функцій політичної еліти і її ролі у транзитних суспільствах [7;8;11;14]; критеріїв ефективності трансформаційних еліт [2;16;17;18]; факторів, які забезпечують реалізацію елітами їх трансформаційної мети [1;3;5;9;10;12]. Однак, ця проблема і надалі залишається нерозв'язаною, оскільки існує нагальна потреба у глибокому аналізі системних рис трансформаційних еліт, критеріїв і факторів їх ефективності в умовах демократичного транзиту.

Метою нашого дослідження є з'ясування основних атрибутів трансформаційних еліт, критеріїв та факторів їх ефективності в умовах демократичного транзиту.

Для отримання відповіді на поставлені в цьому дослідженні питання необхідно уточнити такі дефініції як: «еліта», «трансформаційні еліти», «трансформаційний потенціал політичних еліт», «трансформаційні моделі політичних еліт». Під політичною елітою слід розуміти соціальну групу, яка виконує владно–управлінські функції в рамках політичних інститутів держави, регіональних та місцевих органів влади і партійної системи. Кожна політична еліта поєднує політико–владний статус із елітарними рисами – професійними, організаторсько–волювими, моральними і комунікабельними. При цьому слід сказати, що не завжди елітарний статус і елітарні риси співпадають. В багатьох країнах (особливо слаборозвинутих) до політичних еліт відносяться люди, які вирізняються тільки політичним статусом і не мають (або мають дуже слабо виражені) елітарні риси. Такі еліти називають псевдо або квазі елітами.

Трансформаційними елітами називають еліти, які здійснюють перетворення в рамках відповідних моделей транзиту. Трансформаційний потенціал еліт характеризує їхню здатність проводити реформи, внаслідок яких відбувається перехід до нової моделі суспільства політичної та економічної системи. Цей потенціал включає: трансформаційну парадигму, яка містить стратегічну трансформаційну мету і основні стратегічні пріоритети; організаційну консолідованість як відповідну форму політичної організації; масову мобілізацію як своєрідну народну підтримку еліт під час революції або президентських чи парламентських виборів.

Серед трансформаційних парадигм можна виділити: неолиберальну, орієнтовану на проведення радикальних, економічних реформ, розбудову політичних, економічних та правових інститутів і євроінтеграцію; етноетатиську – розбудову суверенної держави, пріоритет етнокультурного відродження над соціально–економічними змінами; соціально–етатиську – посилення регуляторних функцій держави у соціально–економічній сфері; популіську – поєднання найбільш привабливих ідей двох етатиських парадигм.

Моделі трансформаційних політичних еліт можна класифікувати за їхнім вибором трансформаційної парадигми і трансформаційними результатами. Відповідно до цього, виділяємо такі еліти: ліберально–реформаторську; номенклатурно–бюрократичну; олігархічну. Ліберально–демократична еліта об'єднує політиків, які відстоюють неолиберальну парадигму. Вона сформувалася в середовищі антикомуністичної опозиції і частково реформованої комуністичної партії. Ядро такої еліти складають високоосвічені (частина яких здобула освіту у високопрестижних навчальних закладах США і Європи), вольові та моральні політики, які спроможні свою політичну кар'єру тимчасово принести у жертву задля досягнення реформаторської мети. Номенклатурно–бюрократичні еліти, які відстоюють етатиські парадигми, сформувалися в середовищі нереформованої комуністичної партії, а також опозиційних антикомуністичних рухів, які поступово пристосувались до правил олігархічної суспільної моделі. Ці еліти забезпечили побудову двох моделей політичних систем, які не відповідають параметрам демократичного транзиту: авторитарної просодіалістичної і олігархічно–авторитарної. Олігархічні еліти, які сформувалися в рамках «м'якого авторитаризму» і зрощування політичної влади та бізнесу, використовують популістську парадигму з метою забезпечення свого домінування. Вони, як правило, формуються з допомогою кланових та фінансово–тіньових механізмів підбору кадрів.

Для позначення трансформаційного успіху еліт в умовах демократичного транзиту вживаємо термін «трансформаційна ефективність». Поняття «ефективність» в даному випадку характеризує здатність політичної еліти забезпечити повну і точну реалізацію своїх функцій, спрямовану на досягнення трансформаційної мети. Специфіка еліт в умовах посткомуністичного транзиту полягає в тому, що вони мають забезпечити комплекс суспільних реформ для побудови нової інституційної системи. Йдеться про створення інститутів політичної демократії, вільного ринку та верховенства права.

Їх ефективність вимірюється показниками або індикаторами, які характеризують результати управлінської діяльності у політичній та соціально–економічній сферах. Основним критерієм у політичній сфері є індекс демократичного розвитку, який згідно програми Nations in Transit передбачає сім індикаторів: виборчий процес, громадянське суспільство, незалежні ЗМІ, національне демократичне управління, місцеве демократичне управління, незалежна судова система та ступінь корупції. Україна за цим показником визнається як країна, яка збудувала гібридний політичний режим. В той час більшість країн Центральної Європи мають політичні режими консолідованої демократії, а країни СНД – напівконсолідовані або консолідовані авторитарні режими [18].

Вимір ефективності політичного управління щодо проведення економічних реформ ґрунтується на оцінках таких авторитетних міжнародних фінансових інстанцій як ЄБРР і Світовий банк. ЄБРР використовує для позначення якості економічних реформ індекс поступу перетворень (ІПП). ІПП включає ступінь лібералізації, яка обчислюється як середнє трьох показників – лібералізація цін, валютного ринку, зовнішньої торгівлі і малу приватизацію. Також ІПП охоплює ступінь інституційного розвитку, який передбачає велику приватизацію, корпоративне управління, політику щодо конкурентності, політику щодо реформування інфраструктури і реформу фінансового сектору. Тут спостерігається кореляція між лібералізацією економіки і розбудовою інститутів ринку [17].

Інтегральним показником всього комплексу трансформаційних заходів можна вважати індекс трансформації фонду Бертельсмана (БТІ), який використовується для аналізу і оцінки якості демократії, ринкової економіки і політичного управління в 128 країнах, що розвиваються і перехідних країнах. Він дозволяє виміряти успіхи і невдачі на шляху до конституційної демократії і соціально відповідальної ринкової економіки. Він одночасно визначає підсумкові результати політичної та економічної трансформації і ефективності державного управління. БТІ включає індекс статусний (ІС) і індекс управління (ІУ). ІС в свою чергу включає індекс політичної та економіч-

ної трансформації. Індикаторами індексу політичної трансформації є: суверенність, політична участь громадян; верховенство закону, стабільність політичних інститутів; політична та соціальна інтеграція, а економічної – рівень соціально-економічного розвитку, забезпечення ринкової структури економіки та ринкової конкуренції, стабільність цін та національної валюти, рівень захисту приватної власності, добробут громадян, стабільність економіки; економічну стійкість. З точки зору нашого дослідження найбільш важливим показником ефективності політичної управлінської еліти є індекс управління, який включає такі індикатори як досягнення поставлених цілей, використання ресурсів, потенційні можливості управління, використання консенсусу у прийнятті рішень; міжнародна співпраця; результати діяльності державної служби. За сумарним індексом БТІ Україна зайняла в 2012 р. – 55 місце, а за індексами політичної та економічної трансформації (2012 р.) – 60 місце, за індексом управління (2012 р.) – 76. Лідерами за цим індексом є Чехія, Словенія та Естонія, а аутсайдерами – Туркменістан, Таджикистан і Узбекистан [16].

До факторів, які забезпечують ефективність трансформаційних еліт, ми відносимо: наявність сильної позиції до комуністичного режиму та високу змагальність політичних еліт на початку трансформаційного періоду; модель збалансованої політичної влади, закріплену у новій конституції; конкурентну партійну систему, розвинуте громадянське суспільство.

Як показує досвід країн Центральної Європи, успіх посткомуністичного транзиту в основному залежав від наявності сильної опозиції (типу «Солідарності» у Польщі та «Громадянського форуму» у Чехословаччині) до комуністичного режиму, яка зуміла нав'язати правлячій комуністичній еліті свою парадигму трансформації – неоліберальну. Крім цього така опозиція спонукала до трансформації комуністичні партії у соціал-демократичні, які після проведення ліберальних економічних реформ виконували функцію вже лівоцентриської опозиції до правих реформаторів [1, с.81–83]. Таким чином висока конкуренція між політичними елітами спонукала політичних акторів до створення вільних і справедливих правил політичної гри і тим самим обмежила умови для рентоорієнтованої поведінки. В Україні, на початку трансформаційного періоду не відбулася зміна політичних еліт, оскільки націонал-демократична опозиція до комуністичного режиму була слабкою за всіма параметрами трансформаційного потенціалу і як наслідок цього – прогнала перші парламентські та президентські вибори. Такий хід подій не спонукав прокомуністичну еліту трансформуватися у соціал-демократичну, що дало їй можливість створити інституційну модель, в рамках якої можна було легко визначати і реалізовувати етатистські, рентоорієнтовані стратегії.

Суть збалансованості політичної влади полягає у: рівномірному розподілі повноважень між главою держави, урядом і парламентом; ефективний механізм стримувань і противаг у вигляді таких процедур як імпічмент, розпуск парламенту, вотум недовіри або резолюції осуду, постановка урядом питання про довіру, призупинення або скасування судовими інстанціями актів політичного або адміністративного управління.

Збалансованість політичної влади передбачає також наявність конституційних норм, які унеможливають свідоме втручання політичних органів влади у сферу державних фінансів, – один із важливих факторів забезпечення макроекономічної стабільності, запобігання корупції на найвищому політичному рівні. Збалансованість політичної влади передбачає наявність сильної політичної опозиції, яка повинна мати достатні юридичні механізми для контролю над правлячою більшістю через здійснення керівництва важливими постійними і тимчасовими депутатськими комітетами (особливо тими, які займаються питаннями бюджету, оборони, правоохоронних органів), право висловлювати свою позицію на державних ЗМІ, створювати тіньові структури, аналогічні владним інститутам (наприклад, тіньовий кабінет міністрів). В Україні збалансовану модель політичної влади не вдалося створити протягом всього трансформаційного періоду [12]. Конституція України закріпила монополію президентської влади у вигляді надзвичайно широких повноважень глави держави. Хоч монополія президентської влади була обмежена конституційними змінами 2004 року, однак за часів президентства В.Януковича ця монополія була не тільки відновлена конституційно, але й зміцнена домінуванням пропрезидентської партії у парламенті та місцевих органах влади. Справжня політична конкуренція можлива лише в рамках

парламентської форми правління, яка має бути закріплена в редакції нової Конституції України. Інститут сильної президентської влади є менш ефективним, з точки зору успішної посткомуністичної трансформації, ніж інститут парламентаризму [9,с.344–345].

Крім збалансованої демократичної моделі політичної влади важливим фактором формування політичної еліти є створення сприятливих інституційних умов для розвитку конкурентної партійної системи. Спочатку ніж перейти до аналізу істотних ознак української партійної системи, необхідно з'ясувати основні методологічні підходи до вивчення даної проблеми. В цьому сенсі заслуговує на увагу підходи до цієї проблеми львівського політолога Ю.Шведи. Він пропонує при визначенні поняття партійна система враховувати наявність системних зв'язків, які можуть виявлятися на різних політичних рівнях: виборчому, парламентському та організаційному [15,с.387].

На нашу думку, у понятті «партійна система» доцільно відобразити не тільки зв'язки між партіями, а також структурні елементи самої партії. Крім того важливо показати взаємодію партій з інститутами громадянського суспільства. Враховуючи ці моменти, партійну систему можна визначити як сукупність партій, які взаємодіють у політичній системі і характеризуються такими ознаками як: юридичний статус, ідеологічні цінності, організаційна будова, фінансова база, електоральна підтримка, соціальне представництво партій, їх місце і роль у здійсненні політичної влади і політичної опозиції, характер відносин між інститутами громадянського суспільства. Саме названі елементи розкривають зміст партійної системи. Наприклад, коли ми говоримо, що діяльність партії ґрунтується на тіншовій фінансовій базі чи слабких конкурентних засадах підбору кадрів, то стає зрозумілим, що така партійна система не відповідає параметрам розвиненої демократії. Так само відсутність реальної парламентської опозиції, здатної гідно опанувати урядові свідчить про недемократичність партійної системи.

В Україні ще не сформована демократична партійна система. В силу того, що модель політичної влади є авторитарно–олігархічною і не відповідає параметрам розвиненої політичної демократії, подібною є і партійна система. Можна зробити висновок, що партійна система України за трансформаційний період еволюціонувала від атомізованої до олігархічної. Незважаючи на набуття нею ряд ознак демократичної партійної системи внаслідок узаконення пропорційної системи на всіх рівнях виборів до представницьких органів влади і конституювання парламентсько–президентської форми правління, на сьогодні спостерігається тенденція до ще більшої її олігархізації.

Олігархічна партійна система передбачає монополію однієї партії і її сателітів на рівні всіх інститутів політичної влади. При цьому слід відзначити, що олігархічна партійна система охоплює не тільки правлячу партію, але й поширюється і на опозиційні партії. Йдеться про те, що опозиційні партії мають подібні риси як і правляча партія.

Характерними рисами олігархічних партій є: наявність харизматичного лідера, який опирається на близьке оточення своїх соратників; бізнес–середовище, яке забезпечує спонсорвання партії; партійні клерки, які виконують функції партійного апарату; партійні маси, які не впливають на партійні рішення. Модель такої партії передбачає також демократичний централізм, пріоритет фінансово (тіншового) капіталу над політичним, розмитість спеціалізації функцій і поєднання багатьох партійних функцій в руках партійної верхівки, ідеологічну еkleктичність. Таким чином, модель олігархічної партійної системи забезпечує формування олігархічної, а не ліберально–демократичної політичної еліти.

З метою формування ліберально–демократичної еліти необхідно створити інституційну конструкцію для формування демократичної партійної системи. Основними елементами такої конструкції є збалансована модель політичної влади у вигляді парламентської форми правління, пропорційна виборча система із відкритими регіональними списками, механізм державного фінансування партій та ефективний порядок державного і громадського моніторингу за партійними фінансами.

У перехідних суспільствах модель виборчої системи має більший вплив на розвиток партійної системи ніж у суспільствах зрілої демократії. В цьому сенсі є необхідним узаконення максимально демократичної моделі виборчої системи, яка б з одного боку стимулювала сильну міжпартійну конкуренцію, з іншого – сприяла розвитку внутріпартійної демократії. Мажоритарні системи, а також змішані виборчі системи є більш сприятливими для застосування адмінресурсу, підкупу виборців та обрання вигідних

для влади кандидатів. Цьому підтвердженням є досвід багатьох пострадянських країн, в тому числі і України.

Якщо фінансування партії є нелегальним і громадськість не проінформована про джерела формування фінансової бази партій, то безумовно, що така партія не зможе виражати і захищати інтереси громадськості. Як показує досвід партійного будівництва пострадянських країн, так і країн Третього світу, нелегальна фінансова база партій є основним фактором її відчуження від суспільства, а також відчуження партійної верхівки від партійних низів. Сьогодні є актуальним, з точки розвитку партійної системи України, внесення змін до закону про політичні партії, які би передбачали порядок фінансування партій і механізм державного контролю за фінансовою діяльністю. Якщо проаналізувати досвід країн Європи, то джерелами фінансової бази партій є: державні субсидії, пожертви від фізичних та юридичних осіб, членські внески, та інші доходи не заборонені законодавством. В Україні слід запровадити державне фінансування партій з метою позбавлення їх залежності від олігархічних кланів, а також стимулювання міжпартійної та внутріпартійної конкуренції. В цьому сенсі доцільно було б використати досвід Німеччини, яка здійснює фінансування партій в залежності від ступеня їх громадської підтримки: результатів виборів до Європарламенту, Бундестагу, ландтагів; за сумою залучених партією коштів – членських внесків і пожертв. Таким чином німецька держава стимулює розвиток сильних партій, які мають популярність серед населення. Німецьке законодавство про партії також передбачає кримінальну відповідальність за махінації з пожертвами та фінансовими звітами у вигляді позбавлення волі від 3 до 5 років або виплату грошових штрафів. Крім цього законодавством передбачені певні обмеження щодо фінансування партій з боку фізичних осіб, але законодавчо не врегульоване питання встановлення верхньої межі для пожертв [4].

Крім узаконення механізму державного фінансування партій необхідно ще законодавчо закріпити порядок моніторингу над фінансовою діяльністю партій. В цьому аспекті заслуговує на увагу думка автора щодо такого порядку моніторингу [13, с.565]. Суть цих пропозицій полягає у: забороні анонімних пожертв; запровадженні майнової люстрації для суб'єктів виборчого процесу; публічній фінансовій звітності партій та суб'єктів виборчого процесу щодо використання виборчих фондів; забезпеченні фінансування передвиборчих кампаній лише із спеціально створених рахунків та виключно у безготівковій формі.

В цілому погоджуючись із названими пропозиціями щодо забезпечення детінізації політичного процесу загалом, а партійного зокрема хочу підкреслити, що без законодавчого закріплення жорсткого механізму юридичної відповідальності (в тому числі і кримінальної) цю проблему буде не можливо вирішити. Йдеться насамперед про такі види відповідальності як припинення діяльності партій, зняття партії, партійного блоку, окремого кандидата від партії з виборчих перегонів, позбавлення права займати політичні посади протягом певного терміну (скажімо 5 років). Підставами для юридичної відповідальності повинні стати такі правопорушення як: несвоєчасна подача партійного звіту і розміщення його на відповідному сайті; несвоєчасна подача декларацій про доходи, майно і видатки учасників виборчого процесу і розміщення їх на відповідних сайтах; приховання або фальсифікація фінансової інформації; перевищення витрат виборчого фонду; порушення законодавства щодо сплати членських внесків та пожертв.

Важливим фактором трансформації політичних еліт є розвинуте громадянське суспільство, в структурі якого формуються кадри для майбутньої політичної діяльності. В Україні громадянське суспільство перебуває у незрілому стані в силу відсутності належних правових, фінансових та організаційних умов. Тому для активізації громадської діяльності важливо законодавчо закріпити ті інститути, які дозволяють громадянам впливати на процес прийняття політичних рішень. До них можна віднести інститути прямої демократії, легальне лобіювання громадськими організаціями різноманітних суспільних інтересів, забезпечення незалежної громадської експертизи проектів політичних рішень, доступу громадян до публічної інформації. У структурі громадянського суспільства вирішальну роль відіграють такі інститути як вільні ЗМІ та автономні університети, які покликані забезпечити формування як інтелектуальної, так і політичної еліти.

Висновки. Трансформаційними елітами називають еліти, які здійснюють політико–правові, економічні і культурні перетворення в рамках відповідної моделі транзиту. Ефективними трансформаційними елітами вважаються ті еліти, які в умовах посткомуністичного транзиту забезпечили розбудову інститутів політичної демократії і вільного ринку. До критеріїв ефективності діяльності трансформаційних еліт можна віднести індекс демократичного розвитку, індекс поступу перетворень та індекс трансформації. За цими критеріями найбільш ефективними елітами є еліти країн Центральної Європи та Прибалтики.

Трансформаційні еліти України виявилися малоефективними, що призвело до формування олігархічно–авторитарної інституційної моделі і відповідно олігархічно–політичної еліти. Оскільки олігархічно–політична еліта на сучасному етапі України є гальмом на шляху її демократичного розвитку, виникає гостра потреба у формуванні сучасної ефективної реформаторської політичної еліти. Для формування такої еліти необхідно: створити збалансовану модель політичної влади шляхом закріплення у новій конституції України парламентської форми правління; стимулювати політичну конкуренцію шляхом узаконення пропорційної системи з відкритими регіональними списками та публічного механізму моніторингу над фінансовою діяльністю партії; створити належні правові та фінансові передумови для активізації громадської діяльності.

Список використаних джерел

1. Вахудова А–М. Нерозділена Європа. Демократія, важелі впливу та інтеграція після комунізму / А.Мілада // Пер. з англ. Тараса Цимбала. – К.: Вид. дім «Києво–Могилянська академія», 2009. – 379 с.
2. Гайданка Є.І. Характеристика системно–процесуальних внутрішньополітичних трансформацій Угорщини, Польщі та Словаччини у посткомуністичну епоху / Є.І. Гайданка. – Електронний варіант [Режим доступу] http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Grani/2010_4/P-7.pdf
3. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політико–правові системи світу: навч. посіб. / С.Д. Гелей, С.М. Рутар // – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 346 с.
4. Ключкович А. Фінансування діяльності партій у Німеччині: Політико–правовий аспект / А.Ключкович // Науковий вісник ужгородського університету. – №9. – 2008. – С.115–121.
5. Колодій А. Політична трансформація в Україні: інституції та люди / А.Колодій // Збірник наукових праць. – Вип.12. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2007. – С.205–211.
6. Кочубей Л. Виборчі системи як передумова формування політичної еліти / Л.Кочубей // Політ. менедж. – 2007. – Спецвипуск. – С.197–205. 99.
7. Мандзій Л.С. Політична еліта в перехідних суспільствах / Л.С. Мандзій // Політична еліта: історія та теорія: [навч. посіб.] / Л.С. Мандзій, О.Ю. Дащаківська; М–во освіти і науки України, Львів. нац. ун–т ім. І.Франка. – Л., 2009. – С.332–352.
8. Мацієвський Ю. Еліти в Україні до і після «помаранчевої революції» / Мацієвський // Політ. менедж. – 2010. – №2. – С.38–55.
9. Норгаард О. Економічні інституції та демократична реформа Порівняльний аналіз посткомуністичних країн / О.Норгаард // Пер. з англ. М.Козуба та А.Галушки. – К.: Ніка–Центр, 2007. – 424 с.
10. Романюк О. Моделі посткомуністичних трансформацій / О.Романюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=58&c=1236>.
11. Рудич Ф. Правляча еліта: її місце і роль в утворенні української держави / Ф.Рудич // Політ. менедж. – 2008. – №2. – С.3–14.
12. Рутар С.М. Україна в контексті посткомуністичних трансформацій / С.М. Рутар // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlca_Gum/2011_10/53.pdf
13. Флейчук М.І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації / М.І. Флейчук. – Львів: Ахілл, 2008. – 660 с.
14. Хайко П. Політична роль олігархів / П.Хайко // Україна на шляху до Європи. Проміжні результати Помаранчевої революції / Віден. ун–т [та ін.]; за ред. Ю.Б.–Дільгер. – К., 2009. – С.123–147.
15. Шведа Ю.Р. Теорія політичних партій і партійних систем: Навч. посібник / Ю.Шведа. – Львів: Тріада плюс, 2004. – 528 с.

16. Bertelsmann's Index transformation of democratisation – [Электронный вариант] Режим доступа: <http://www.bertelsmanntransformation-index.de/en/bti>.

17. EBRD Transition Report 2003. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ebrd.com/downloads/research/transition/TR03.pdf>.

18. Freedomhouse [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/2012%20NIT%20Tables.pdf>.

Гетьманчук П.Н. Проблемы эффективности политических управленческих элит в условиях демократического транзита

Рассматриваются существенные черты политических трансформационных элит, критерии и факторы их эффективности в условиях демократического транзита. Основное внимание акцентируется на факторах обеспечения эффективности политической управленческой элиты Украины.

Ключевые слова: *политическая элита, трансформационные элиты, трансформационный потенциал элит, бюрократически–номенклатурная элита, олигархическая элита, либерально–демократическая элита, трансформационные парадигмы, индекс развития преобразований, индекс демократического развития, индекс трансформации.*

Hetmanchuk, P.M. Problems of issues to political and administrative elites in democratic transit

In the article are considered essential features of political transformation elites, criteria and factors of their effectiveness in a democratic transit. The main emphasis is placed on the factors ensuring the effectiveness of the political administrative elite of Ukraine.

Key words: *political elite, elite transformation, transformational potential elites, bureaucratic nomenclatura elite oligarchic elite liberal–democratic elite, transformational paradigm, progress index change, index of democratic development, the index transformation.*